

Chapter: 9

Q.1	एका वाक्यात उत्तरे लिहा.	12
1	योग्य शब्द लिहा - आयात / निर्यात भारत मध्यपूर्व आशियातील देशांकडून खनिज तेल खरेदी करतो.	
Ans	आयात	
2	पुढील उदाहरणांतील व्यापारचा प्रकार ओळखून लिहा. सदाभाऊंनी घाऊक मार्केटमधून दुकानात विक्रीसाठी 10 पोती गहू व 5 पोती तांदूळ विकत आणले.	
Ans	घाऊक व्यापार	
3	खालील व्यापार प्रकारांचे वर्गीकरण करा. लासलगाव आणि पुणे	
Ans	अंतर्गत व्यापार.	
4	योग्य शब्द लिहा - आयात / निर्यात कॅनडामधून आशियाई देशांकडे गहू विक्रीसाठी पाठवला जातो.	
Ans	निर्यात	
5	खालील व्यापार प्रकारांचे वर्गीकरण करा. भारत आणि युरोपियन युनियन	
Ans	आंतरराष्ट्रीय व्यापार.	
6	खालील व्यापार प्रकारांचे वर्गीकरण करा. भारत आणि जपान	
Ans	आंतरराष्ट्रीय व्यापार.	
7	योग्य शब्द लिहा - आयात / निर्यात जपान आपेक देशांना यंत्रसामग्री पाठवतो.	
Ans	निर्यात	
8	पुढील उदाहरणांतील व्यापारचा प्रकार ओळखून लिहा. सृष्टीने किराणा दुकानातून साखर आणली.	
Ans	किरकोळ व्यापार	
9	खालील व्यापार प्रकारांचे वर्गीकरण करा. चीन आणि कॅनडा	
Ans	आंतरराष्ट्रीय व्यापार.	
10	पुढील उदाहरणांतील व्यापारचा प्रकार ओळखून लिहा. महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांचा कापूस सुरतेतील व्यापाऱ्यांनी खरेदी केला.	
Ans	देशांतर्गत व्यापार किंवा अंतर्गत व्यापार.	
11	खालील व्यापार प्रकारांचे वर्गीकरण करा. महाराष्ट्र आणि पंजाब	
Ans	अंतर्गत व्यापार	
12	पुढील उदाहरणांतील व्यापारचा प्रकार ओळखून लिहा.	

समीरने आपल्या शेतातील डाळिंबाची ऑस्ट्रेलियाला निर्यात केली.

Ans आंतरराष्ट्रीय व्यापार.

Q.2 अयोग्य विधाने दुरुस्त करून पुन्हा लिहा.

1 ज्या ठिकाणी एखादया वस्तूचे उत्पादन अतिरिक्त होते, तेथे त्या वस्तूंना मागणी नसते.

Ans ज्या ठिकाणी वस्तूचे उत्पादन अतिरिक्त होते, तेथून, त्या वस्तूचा पुरवठा दुसरीकडे होतो.

2 स्थानिक स्वरूपाच्या व्यापारापेक्षा आंतरराष्ट्रीय व्यापाराची प्रक्रिया सहज व सोपी असते.

Ans आंतरराष्ट्रीय व्यापाराची प्रक्रिया स्थानिक स्वरूपाच्या व्यापारापेक्षा गुंतागुंतीची असते.

3 आग्नेय आशियाई देशांत आर्थिक विकास तसेच सामाजिक व सांस्कृतिक सलोखा वाढविण्यासाठी सार्क हि संघटना कार्य करते.

Ans आग्नेय आशियाई देशांत आर्थिक विकास, तसेच सामाजिक व सांस्कृतिक सलोखा वाढविण्यासाठी आसियान (ASEAN) हि संघटना कार्य करते.

4 भारत हा देश स्वयंपूर्ण आहे.

Ans भारतच नाही तर कोणताही देश स्वयंपूर्ण नसतो.

Q.3 फरक स्पष्ट करा.

1 ओपेक संघटना व ओपेक संघटना.

ओपेक संघटना	अपेक संघटना
i. ओपेक ही संघटना खनिज तेलाच्या आंतरराष्ट्रीय व्यापाराव नियंत्रण ठेवते.	i. तर अपेक संघटना आशिया प्रशांत सागर क्षेत्रात मुक्त व्यापार व आर्थिक मदत करते.
ii. तेल उत्पादनाचे व दराचे नियंत्रण करते.	ii. सदस्य राष्ट्रांना तांत्रिक सहकार्याला प्रोत्साहन करते.
iii. तेल, वायू याच क्षेत्रात कार्य करते.	iii. अनेक विविध व्यापारी क्षेत्रात कार्य करते.

2 महाराष्ट्र व पंजाब

महाराष्ट्र	पंजाब
i. महाराष्ट्रात ऊस उत्पादन होते.	i. पंजाब राज्यात गहू उत्पादन होते.
ii. इलेक्ट्रॉनिक कारखाने जास्त	ii. कृषी आधारित उद्योग मोठ्या प्रमाणात

3 भारत व्यापार व जपान व्यापार

भारत	जपान
i. भारतात लोहखनिज आधारित उद्योग जास्त	i. जपानमध्ये मोटार बांधणी, इलेक्ट्रॉनिक कारखाने जास्त.
ii. हस्तोद्योग, मसाले, साखर, उद्योग जास्त.	ii. जहाजबंदी, विमान मोटर, काच, रसायन, उद्योग जास्त आढळतात.

4 लासलगाव व्यापार व पुणे व्यापार

लासलगाव व्यापार	पुणे व्यापार
i. लासलगावचा कांदा व्यापार जगप्रसिद्ध	i. पुण्यामध्ये IT क्षेत्रात प्रचंड प्रमाणात विकसित आहे.
ii. कृषी आधारित बाजारपेठ प्रसिद्ध	ii. शिक्षणाचे माहेर घर म्हणून पुणा प्रसिद्ध

5 भारत संघ व युरोपीय संघ.

भारत	युरोपीय संघ
i. भारतात लघु उद्योगाआधारित व बाजारपेठ निर्माण आहे (लोहपोलाद, IT व्यापार).	ii. युरोपियन संघामध्ये मोटार, विमान, जहाज, मोबाईल, IT इ.क्षेत्रामध्ये उद्योग विकसित आहेत.

6 चीन व्यापार व कॅनडा व्यापार

Ans

चीन	कॅनडा
i. चीनमध्ये इलेक्ट्रॉनिक उद्योग विकसित आहे.	i. कॅनडामध्ये प्रचंड प्रमाणात गहू उत्पादन होतो.
ii. चीनचे उद्योग संपूर्ण जगात फैलावत आहे.	ii. कॅनडाचे उद्योग काही क्षेत्रापुरतेच मर्यादित आहेत.
iii. लघु उद्योग प्रचंड प्रमाणात मोबाईल, खेळणी, हस्तोदयोग प्रसिद्ध	iii. मासेमारी, मद्यनिर्मिती, इलेक्ट्रिक काच, रसायन उद्योग प्रसिद्ध.

Q.4**सविस्तर उत्तरे लिहा.****16****1** व्यापार संतुलनाच्या प्रकारांतील फरक सांगा.**Ans** देशाचा विशिष्ट काळामध्ये आयत व निर्याती मधील किंमतीचा फरक म्हणजे व्यापार संतुलन होय, तीन प्रकार होय.

- प्रतिकूल व्यापार संतुलन म्हणजे आयातीची किंमत ही निर्यातीच्या किंमतीपेक्षा जास्त असते. तेव्हा ते प्रतिकूल व्यापार संतुलन होय.
- अनुकूल व्यापार संतुलन म्हणजे निर्यातीचे मूल्य हे आयातीच्या मूल्यापेक्षा जास्त असते. तेव्हा ते अनुकूल व्यापार संतुलन असते.
- संतुलित व्यापार म्हणजे आयात व निर्यात या दोन्हीची किंमत समान असते. त्यास संतुलित व्यापार म्हणतात.

2 शेतकऱ्यांच्या दृष्टीने विपणनाचे महत्व लिहा.**Ans** i. विपणाद्वारे व्यापारात नियोजन, शिस्तीत वाढ होते.

ii. उत्पादन एकाच वेळी मोठ्या प्रमाणात वितरित करता येते.

iii. जास्तीत जास्त ग्राहकांपर्यंत पोहोचता येते.

iv. विक्रीमुल्यात वाढ होते.

v. सदोष (वाईट) उत्पादन बाजारातून परत काढता येते.

म्हणून आजच्या युगात शेतकऱ्यांच्या दृष्टीने विपणनाचे महत्व जास्त आहे.

3 आशिया खंडातील कोणत्याही एका व्यापार संघटनेचे कार्ये लिहा.**Ans** सार्क आणि आसियान ह्या आशियामधील दोन मोठी संस्थाने आहेत.

- सार्क संस्था दक्षिण आशियातील देशांच्या समान समस्या ओळखून त्यावर समाधानकारक तोडगा काढते.
- सदस्य देशांतील सामाजिक कल्याण, जीवनमान उंचावणे आणि प्रादेशिक सहकार्य वाढवणे.
- आसियान संस्था दक्षिण आशियातील अशांतता दूर करणे.
- सदस्य देशांना अधिक व्यापारवाढीसाठी करसवलती देणे.
- आशिय-प्रशांत महासागर क्षेत्रात मुक्त व्यापार व आर्थिक सहकार्य करण्याचे आपेक काम करते.

4 जागतिक व्यापार संघटनेचे उद्देश सांगा.**Ans** i. व्यापार विषयक मतभेद दूर करणे.

ii. देशादेशांच्या व्यापार धोरणावर देखरेख ठेवणे.

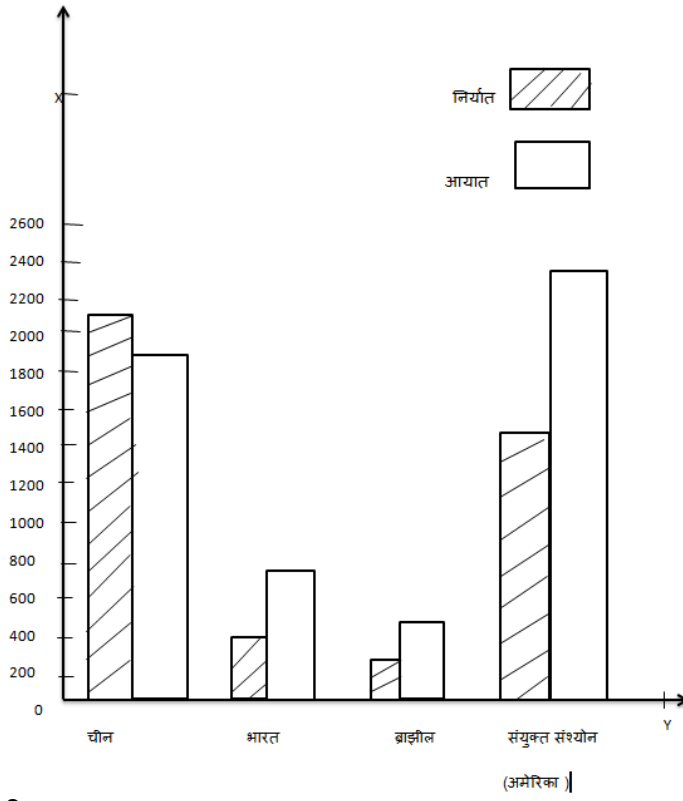
iii. देशादेशांना एकत्रित येण्यासाठी व्यासपीठे उपलब्ध करणे.

iv. अग्रगत देशांना तांत्रिक मदत व प्रशिक्षण देणे.

Q.5**आकृती / नकाशा संबंधी प्रश्न****4****1** सांख्यिकीय माहितीचा जोड स्तंभालेख तयार करा.

देश	निर्यात मूल्य	आयात मूल्य
चीन	२१४३	१९६०
भारत	२७२	३८०
ब्राझील	१९०	२४१
संयुक्त संस्थाने	१५१०	२३८०

Ans

स्पष्टीकरण:

देश	निर्यात	आयात	व्यापार संतुलन
चीन	2143	1960	+ 183
भारत	272	380	- 108
ब्राझील	190	241	- 051
अमेरिका	1510	2380	- 870

निरिक्षण:

- चीनमध्ये व्यापाराचे संतुलन अनुकूल आहे.
- भारत, ब्राझील, आणि अमेरिका मध्ये व्यापाराचे संतुलन प्रतिकूल आहे.
- आंतरराष्ट्रीय व्यापारावर चीन आणि अमेरिकेचे वर्चस्व आहे.